

A hang

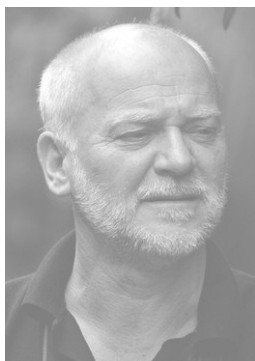
fejezetek egy regényből

34.

Judith anyja halála évfordulóján Pégyé három évig visz csokrot az általa sosem ismert néni sírjára. Erre azonban nem kérte Judith. S egészen addig, amíg vissza nem telepedik Magyarországra, nem keresi a férfival a kapcsolatot, sőt azután sem, néhány évig, egyszerűen semmilyen formában nincs rá szüksége. Pégyé nem vállalta. Pégyé magától értetődő módon, hogy megjegyezte az évfordulópontot, úgy alakítja munkahelyi feladatait, hogy azon a napon mindenkor Budapesten tartózkodjon. Kivillamosozik a temetőbe, a bejárat környékén található standok egyikén virágot vásárol, felkeresi a sírt, a kőlapok repedéseiből kitépdesi a fűcsomókat, majd siet vissza a munkahelyére.

Judith ezeket az éveket lánya gondozásával és tanulással tölti, s amikor a várakozás szerint fejlődő, strapabíró Hannát rá tudja valakire bízni, Nancy laboratóriumában ügyködik. A vizsgáit mindvégig sikerrel veszi, a társírókkal szerzett publikációi száma gyarapodik, s a kísérletek megtervezésében és az adatok értelmezésében olyan gondolatai vannak, amelyeket megoszt a csoportja tagjaival, és Nancy számára különösen inspirálónak bizonyulnak. Nancy kutatásaihoz számos ötletet Judith ad, ezt azonban Judith nem sejtí. Nancy, amikor, a hivatalos benyújtás előtt, elolvassa Judith vaskos doktori dolgozatát, arra kéri Judithot, valamikor majd üljenek le beszélni, egy étteremben például. Kéri. Kapcsolatukban először kéri, mivel amúgy, az ideje rövideje okán, kijelent vagy utasít. Nancy elégedett tanítványa és doktorjelöltje életvitelével, előrehaladásával, a tudományos közélet iránti lankadatlan érdeklődésével és együttműködésével. Hogyan is képzeli el a sorsát, ha majd átvette a doktori diplomáját, amelyen a Yale pecsétje nagyon jól fog mutatni, erre lehet kíváncsi, gondolja Judith, s nem sokat téved. Mit kezd azzal az oklevéllel, amely valamennyi pszichológiai laboratórium ajtaját kitarja előtte – persze, ha a tervei mellé megfelelő kutatási támogatás is társítható?

Nancy és Judith együtt indul az egyik délután, négy felé, a laboratóriumból abba az étterembe, amelyet Nancy választott ki, s ahol két személyre asztalt foglalt. Nem látszott ez különösebben elegáns helynek, de annyira igen, hogy egyetemi éve alatt sosem tért be oda

Judith, még akkor sem, amikor itt volt Pégyé vagy Bácsi, akik, mint minden férfi, szereték a jobb éttermeket. Az európai urak, megfigyelte, inkább vágyják az efféle helyeket. Hirtelenjében feszélyezve érezte magát, s ezt Nancy felfedezi, de gyorsan feloldja a helyzetet, semmi egyéb, mint hogy magáról beszél. Arról, hogy miként vált pszichológussá, miképpen talált rá arra a tágas kutatási területre, amelyre laboratóriumot is alapíthatott, s éppen ezen az egyetemen. Irodalmárnak készült, a francia nőírók érdekelték, éppen ezért tanulta a pszichológiát. A francia írók művei a legjobb pszichológiai kézikönyvek. A nőknek eggyel kevesebb az agytekervényük s eggyel több a szívrostjuk, állítja a nőgyűlölő francia orvosfilozófus, valamikor a nagy francia forradalom idején, mondta, élvezve, hogy az egymás után gyorsan sorjázó 'francia' szavak dallamossá teszik a mondatait, miközben belelapozott a menübe, majd menten letette a bőrbébe kötött, naponta összefűzött lapokat, mivel már akkor tudta, amikor még be sem léptek a női ízlésnek megfelelően berendezett különterembe, mit fog rendelni magának, s milyen ételt javasol Judithnak. Biztos abban, tanítványa rábizza majd a döntést, és ez azért érdekes, mert a forradalom idején a franciáknak az a rögeszméjük, hogy a nőket a labilis dologtól való félelem és az ingatagság jellemzi. Azután, hogy a pincér meghallgatja és rögzítette a rendelést, Nancy szarvasgombás májat kívánt, s Judith spárgás ragut kapott, megfelelő minőségű borral, Nancy azt fejtegeti, hogy ugyan Európa-szerre megkezdődött a mindennapi élet programos átalakítása s az élet megjobbítása, a nőket elzárták a közélettől, a politikától, s éppen a bizonytalan lelkeségük miatt. A nők a férfiaknál kevesebbet értek, tulajdonságaik állatiasabbak. A tizenkilencedik század francia nőírói ebben a polgári törvénykönyvben is elfogadott véleményű világban alkották műveiket, s hol Balzac véleményét visszhangozták, hogy a nő nem egyéb, mint megvásárolható tulajdon, holmi ingóság, hol Zoláét, aki a nők szerepét egyes-egyedül a családban tudta elképzelni. S érthető, ha akadtak, akik a nők másságát, a férfiaktól eltérő vonásait kívánták föltérképezni. A nők politikai, gazdasági és személyes függetlensége csak egy évszázad múltán vált a polgári körökben normává, mindaddig többnyire csak irodalmi főhősnők vágya, akiket az jellemez, az a közösük, hogy minden másban, érzelmeikben, cselekvésükben, alkatukban s egyebekben férfi-mintákat követtek. A férfivé válásnak ezer egy változatát produkálják a huszadik század közepéig azok a nők, akik valamiféle kreativitással megáldottak, a nőkhöz vonzó Virginia Woolftól a szivarozó George Sandig, az amúgy hercegnő Rachilde-től a férje számára regényeket író Colette-ig, mondja, miközben feltálatlák részükre a hatalmas tányér közepére halmozott apró adag ételt. Látja, neveti el magát Nancy, ez is nőkhöz fűződő sztereotípiá, én most nagy zabálásra készültem, s idetesznek elém egy apró marék kaját. Nos, én attól lettem pszichológus, kezd falni Nancy, hogy az érdekelt, miféle módon fogadják el a nők a környezetük nyomását, s miféle sajátosságuk van ennek ellenében kifejleszteni a női jellegzetességek mentén a másságukat. Judith is eszik, és egyik ámulatból a másikba esik. Meglepetés-szerű számára, hogy Nancy személyes érintettségét megismeri. Váratlan az is, hogy ömaga mennyire azonosul a megközelítésmódjával. S végül mert ugyancsak ízlett az étel. A pszichológusok között sokuk valaha íróknak készült, kottyantja el magát Judith, és menten bele is pirul. Nancy finom mosollyal nyugtázza a lány iróniáját, bizony, bizony, helyesel, mennyivel mások lennének a regények, ha az érzelmeik alakulásáról s nem pedig csupán a történetekről szólnának. Leteszi az evőeszközt. Kuncog, ahogyan a tapasztalt asszony tud, de kimondja, s mennyivel más lenne a pszichológia, ha tudnánk, a kutatói mennyiben nők és mennyiben férfiak. Mert bizony nem csak női és férfi beszéd létezik, mivel női és férfi szem, figyelem és egyéb is van.

– A nők legtöbbször továbbra is azt gondolja, ha bármit tesz, azt a férfiaktól elcsent időben teszi. – Judith mintegy ezzel összegezi Nancy mondandóját. Menten szégyenkezik is, meglehetősen, Nancy illetlennek találja ezt az eljárást. De az asszony eltekintett ettől.

– Én – korrigálja Judithot erőteljes hangon Nancy – újabban azon töprengök, hogy mitől bújtatja a lábát a nő körömcipőbe, amikor abban kényelmesen csak négy lábujja fér el. Mert bár átszámoltam, nekem öt lábujjam van. Azonban nem tudom – s itt hosszú szünetet tart –, hogy jó számrendszert használok-e a számításban.

Itt elakadt a beszélgetés. Judith össze akarja szerkeszteni az eddig elhangzottakat, de nem jár sikerrel, s elveszti a szóló tudás képességét, mint aki jégtömbbe fagy bele. Nancy felteszi szemüvegét, alaposan átvizsgálja a tárgyát, holott kajánul a tanítványa helyzetét értékeli.

– Úgy hallottam, egyedül neveli a gyermekét – és Nancy nem vár választ. A tárgyán összehúzza s a villájára ügyeskedni az étel utolsó falatját.

– Valóban. Hannát. Elmúlt két éves. – Judithnak sikerül ügyesen elkerülnie a mélyebb választ.

– Nem látszik a munkáján, hogy ez teher lenne.

– Nem az. Inkább olyan érzés, mint akinek négy szárnya lesz.

– Örülök neki – s Nancy belekortyol a poharába. – Szóval angyalból szeráffá vált, már-már a szárnyak számát tekintve. A szellem tanulmányozásához éppen megfelelő lépés! – forgatta a poharát. – Magának nincs hozzá kedve? – s másodjára is lenyelt egy kortynyi bort.

– Kipróbálom – a Judith beledugja a nyelvét az italba. – Finom – s beleiszik.

– Csakis a borivók tudják, miféle is az Isten. A sörösök világa tele van pogány démonokkal és manókkal.

Judith számára világgossá válik, a társalgás képességét nem birtokolja. Az asztal mellett ülve nem találja meg azt a megfelelő saját testet, amelyben bennfentesen helyezkedne el Nancy tanítványa, azaz ő, akinek mindenek ellenére párbeszédet szükséges folytatni a mesterével. Amiről beszélni készült, azzal nincs gond, számot vetett, éppen erre az alkalomra készülve, a képességeivel és a jövőjét illető szándékaival. De nem a véletlen teremtette helyzetek uralásával, márpedig igényeli azt.

– Arra gondoltam – Nancy elkapja Judith tekintetét, s el nem engedi –, érdemes lenne még a dolgozata jelenlegi állapotának megbeszélése előtt megismernem a terveit. Már-már mire is készül, ha túl lesz az utolsó vizsgáján, s megkapta a doktori címét.

– A kísérletek érdekelnek.

– No jó, ez nem volt kérdéses. De mifélek? Ámbár eddig csak laboratóriumban dolgozott, tudja, az áttekinthetőbb módszertan miatt ezt kedvelik az egyetemeken fenntartói, de mostanság sokkal érdekesebb az egyének saját, ha mondhatom úgy, természetes környezetben történő vizsgálata.

– Környezet mint iskola, családi otthon, munkahely...

– ...vagy éppenséggel a kórház. Az egyetem. Az utca. A katonaság. És egyebek.

– Hát bizony ezek többségéről nincs is tapasztalatom.

– Elég, ha egyről szerez. A többit elfeledheti. De néhányra jó, ha lesz rálátása.

– Pszichiátria? De hiszen sosem tanultam klinikai pszichológiát.

– Éppenséggel ez nem a hátránya. Magam például a javára írnám, ha lenne egy klinikám, s oda jelentkezne.

– Egyetem? A tanítástól sem ijednék meg. Bár én az olyasféle tanításban hiszek, amely résztvevői között a művelt tanárnak is van szerepe.

– Ebben az esetben Európában a helye, nem gondolja? Ha van még ilyen hely, akkor egyedül ott, ahol a pallérozott tanárban bíznak.

Judith látja, nincs esélye a választásra, és ez meg is nyugtatja. A választás, szerinte, kizárólag a kényszer fedőneve. Talán kényelmesebb, ha az ember a kényszereket választásokként éli meg. Az összes meghatározottsága nem teszi azt lehetővé, hogy a felvetődő alkalmak között szabadon döntsön az ember. Ha ismeri magát, ismeri a közeget, akkor határoz jól, ha a kényszerei segítségével dönt. Egy lyuk, egy odú, egy barlang irányába van lökdösve az ember, ahonnan mindaddig nem tudhatja, hogyan fog továbbmászni, amíg bele nem vackolta magát.

– Szóval klinika és egyetem. Vagy valami ezekhez hasonló – összegezi Nancy. – Értem. Jó.

Judith el nem tudja elképzelni, milyen irányba fut a beszélgetés, holott egyre felszabadultabban érzi magát.

Aztán Nancy előszedi táskájából a jegyzetfüzetét. Többoldalmi megjegyzést ír abba, a korrekciókra szoruló hibák, ellenőrizendő adatok, téves következtetések, további ellenőrzésre váró megállapítások és új lehetőségek listáját teríti maga elé, és Judith nem jut szóhoz másfél óráig. Ahogy végére ért, csöppet el nem gyengült hangon, az asztalra veti a szemüvegét. Judith megállapítja, hogy Nancy rövidlátása fokozódik, s arra gondol, hogy előbb-utóbb műtéttel fogja a tanárnő korrigáltatni a szemét.

– Megjegyezte? Vagy inkább adjam oda a lapokat?

– Köszönöm, azt hiszem, megjegyeztem. – Nancy bólint. Tudta, hogy a lány, annak ellenére, hogy kifárad a figyelemben, mindent memorizál. Befejezik a borukat, Nancy rápillant a karórájára, s tétova mozdulattal kéri a számlát.

– Legyen mára ennyi elég – pakolja Nancy össze az előadása közben szétszórt ceruzát, tévedésből elővett szájrúzszt, a jegyzettömbjét s kacatokat.

– Köszönöm! – Judith hálás, és ezt ki is akarja mutatni.

– Magának is mennie kell. Én még visszamegyek a laboratóriumba. Lefutott a számítógépes program, ránézek még.

– Mennem kell, valóban. Vár ilyenkor Hanna. Fel kell neki olvasnom, addig nem szívesen alszik el.

– Anélkül nem alszik?

– Azt hiszem, ha tudja, hiába várokozik, akkor elmond magának egy történetet, és azzal merül álomba. De én annak örülök, ha az én szavaim végén alszik el.

– Mit olvas neki? – kérdezi az étterem ajtajában Nancy. Az utcán vaksötét van. Nem látja, hogy ismét zavarba hozza Judithot. Judith úgy dönt, elmondja az igazságot.

– Hannának, hm, mindíg a soron következő szakirodalmat. Már mint azt, amit tanulok.

Nancyból kitör a nevetés. Judith hebegve magyarázkodik:

– Én azt gondolom, nem a mese az, amely leköti a lányom figyelmét, hanem az én hangom. Akár előadhatnám a telefonkönyvet is, azt is megfelelőnek tartaná.

– Igaza van! – fogja meg Nancy Judith könyökét. – Tökéletesen igaza van.

– Így meg inkább olyasmit szedek elő, amelyből nekem is hasznom van. Már mint az irodalmat naprakészen olvasom.

Judith időben ér haza, Hanna éberem figyel az ágyában, s a lány, aki vigyázott rá, énekelgetett neki. Judith ledobja a kabátját, bármennyire is várnak rá a feladatok, a felolvasás nem maradhat el.

35.

Judith sosem szeretett autóbusszal közlekedni, a busz nem nyújt számára kényelmet. Az Államokban azonban, persze, mert sosem ment nagyobb távra, többnyire buszozott, miközben szidta az országúti közlekedés valamennyi válfaját. Még a taxizást is, pedig azzal aztán nincs baja. Bácsi és Néni otthonából, azaz a városból, ahol éltek, hogy visszatérjen lányához, s vissza a tanulmányaihoz, buszra kényszerül, s az úton végig kárhoztatja a légkondicionálást, az ugyan széles és több sávós, de pokolian zsúfolt sztrádát, a lehajtósávot, ahol lassít a vezető, a hidakat, ahol a szél rázza a kasztnit, a mogyorót rágicsáló szomszédját, akinek valami virágportól sárga az orrhegye. Szidja az autóbusszpályaudvarokat, ahol időnként váraкоznak, a fél napot, ami kárba veszett, s azt, hogy nem vette ki a jármű rakterébe zárt utazótáskájából a könyvet, amelyet át szeretett volna nézni. Hányinger kerülgeti, de nem az elmúlt napok izgalmától, hanem a kanyaroktól, a szűnhetetlen zajtól, az útitársak bőrének kipárolgásától s még a sofőr uniformisától is. Abban a ruhájában utazik, amelyet a temetésen viselt. Nem hozott magával másikat. Ott, a protestáns temetőben, amikor lehajolt, hogy felemelje a vödörben számára odakészített röögöt, s a göröngyöt belehajítsa az urnát magába fogadó sírgödörbe, megpattant a varrás a szoknyájában, azt sem tudta ellenőrizni, hogy hol s mennyire feltűnő az, a ceremónia után kézről kézre adták, néhány ismerőshöz el kellett néznie, továbbá az ügyvéddel is kettesben kellett maradnia, ez Bácsiék kiürített, eladásra váró házában történt meg, mivel semmiképpen nem akart éjszakára a városban maradni. A lányára és a visszaútra hivatkozva köszön el mindenhol, a kisállattal kereskedőtől, Bácsi szomszédjaitól, Bácsi orvosától és egyben barátjától, aki mindvégig szipogott és törölgette a szemét, s ezt mindenki megértette. Legvégén kizárólag a lelkes és az ügyvéd fogta közre, mindketten Bácsi közeli emberei, elkísérik a buszig, cipelik a maradék tárgyakat, a tárgyi hagyatékot, akik affelől biztosították, miként a váratlan eseményt követő, éppenséggel az elmúlt napokban mindmégannyi megfelelő mederben folyt, úgy a hátramaradó kötelezettségek sem jelentenek teljesíthetetlen feladatot. S örömmel folytatják a feladatukat, amely hittársi és felebaráti kötelességük.

A buszt egyre-másra személygépkocsinak nevezett cirkálók előzik meg. Az útitársak olvasnak, szundikálnak. Mások a tájat bámulják, magukban beszélnek. Judith mindenkit ellenszenvesnek talál. Saját magát is. Arcára borítja zsebkendőjét, a tenyéryi textil félhomálya alá menekül, aztán meg ki alóla, mert megérzi benne a temetés szagát.

Bácsi halála váratlanul éri a lányt. Nem érti, hogyan hogy nem jelentkeztek előjelei a végzetes betegségnek, ha pedig voltak, hogyan hogy nem tudott időben róluk. Bácsival szívroham végzett. Bácsinál tartózkodóbb lényt ugyan el nem tudott képzelni, ismeretlen a nála visszahúzódoóbb és türelmesebb ember, bármi is történt vele, Judith úgy tudta meg, hogy az öreg, akit sosem ismert apjának pótlékeként szeretett, utóbb vagy véletlenül elszólta magát, vagy pedig a felesége, Néni, már amíg élt, némelykor a barátaik, illetve Judith annak bizonyítékaira rábukkant. Azt sem lehet tudni, mikor hullajtotta vagy húzattatta ki gyöngre, rágásra alkalmatlanná vált, egyre többet fájó fogait, s hogyan történt meg, hogy egy napon a vacsoraasztalnál hófehér, alsó és felső műfogsorral mosolygott. Amelyet utóbb ugyancsak utált Bácsi, s olyan helyre be nem ment, ahol különleges fényű lámpát, eszközt használtak. A műfogsora ugyanis élesen vakított azokban a bizonyos, általában váratlanul felvillanó fényekben. Az nem baj, ha nem járok diszkóba, a diszkólovasok szeretik, ha mindaz, ami műanyagból készül, a táncoló tömeget kiragadja a hétköznapiaságból, magyarázta Néninek, s Néni heherészve adta tovább a diszkrétciót

igénylő információt Judithnak, de, s e fölött Néni lamentált, a bankban, ha netalán készpénzt kellene fölvenni, ott is mindenféle rejtélyes, speciális fény segítségével ellenőrzik a bankók valóságát. Judith pedig aztán amiatt töprengett, ugyan miért fontos e megjegyzés Nélinek, hiszen szeretett amerikai rokonai, ha tartottak is maguknál készpénzt, minduntalan bankkártyát használtak. Bácsiról sosem lehetett tudni, ízlik-e számára felesége főztje, örömmel vagy szolgálatkészségből megy-e barátjával horgászni, s Néni halála után spórolásból vasalja-e az ingeket, vagy a bejárónőjüket akarja tehermentesíteni. Azt se lehetett tudni, hogy Bácsi élt, oly csendesen tette. Bácsi után hatalmas vagyon maradt, igazán megengedhették volna maguknak az alkalmazottat, akár többet is. Judith az örökség nagyságát jóformán fel sem tudja fogni, holott a temetés után, közvetlenül, hogy szétszélednek a gyászolók, s tulajdonképpen a kezéről sem tudta lemosni a sírgödörbe hajított rög nyomát, a család ügyvédje részletekbe menően tisztázza vele, egyes egyedül vele, a végrendeletbe foglalt utasításokat. A rengeteg pénz nagyobb része a Yale egyik alapítványát fogja illetni, Bácsi és Néni a közép-európai kutatásokat felügyelő grémiumot gondolta támogatni, kisebbik részét, mivel Judithon kívül egyéb rokonuk nincs, Judith, illetve Hanna öröklí. S ehhez hamarosan hozzá is fognak jutni, s az ügyvéd, úgy vélte Judith, kijelentését fejbiccentéssel társította. Talán az egyetértés jele volt, talán az eltávozott iránti tiszteletadásé.

Hidak alatt fut a busz. Judith megszámolja. Egymást követően kilenc alatt haladnak el. Az ügyvéd, Bácsi korabeli ősz úr az, aki közölte a rettenetést hírt Judithhal. Késő este telefonált. Amerika arról nevezetes, hogy minden lesújtó hírt esti időben közölnek azzal, akire a hír tartozik, meglehet azért, mert ebben az időszakban valószínű, hogy a hírt lesújtottan fogadók már nincsenek nyilvános helyen, s otthonukban tartózkodva inkább elvisselik a megrázkódtatást.

Bácsi, élete során, józanul mérlegelte a dolgokat, eseményeket, szinte beelátott a jövőbe, s időben mindenről rendelkezett. Amikor Judith megérkezik, a temetésre megfelelő módon öltözve, láthatta, a ház, a végakaratnak megfelelően, üresen áll, a bútorokat elhordták, a ruhákat egy segélyközpontba szállították, egyedül a legszemélyesebb tárgyakat – néhány fényképet, könyvet, iratot, ékszer – , no és Judith magámdolgait dobozolták be, s az épület eladásáról az ügynök máris gondoskodott. A kertet szintén átalakították, egyetlen nap állt erre rendelkezésre, új bokrokat és egynyári virágokat ültettek. Judithnak nem kellett szembesülnie a régi otthonnal, számára Néni és Bácsi emlékként s nem a hiányuk révén maradt meg. A tetem gondozása, a temetés minden részletében akként zajlott, ahogyan Bácsi elképzelte és elrendelte. Ugyan miféle öröklétre vágyhatott, ha ennyire levette a lányról a teendő gondját, s ugyan miért könnyítette meg a gyázmunkát, amely hozzátartozik az elvesztett rokon hiányának elfogadásához, érzelmi feldolgozásához? Judith azonban Bácsi sírjánál mindenekelőtt az anyját siratja, akinek a temetésén nem lehetett jelen.

Judith amerikai múltjának kezdő darabját a figyelmes emberek a maguk tapintatos módján megsemmisítették. S a dombról le-, a dombra felhaladó autóbusz a kiürített helyszíntől egyre távolabb viszi a lányt, akinek egyetlen esélye, hogy ne essen kétségbe, az marad, hogy Hannára gondol. Vajon most mit csinál? Evett-e? Ivott-e? Üldögélt-e vagy totyogott a szabadban? Használt-e újabb szavakat?

Clán, 2013